

راه نجات در بیان فاطمه زهرا(س)

استاد دانشگاه

حجت الاسلام والمسلمین جوهری

سخنان حضرت فاطمه (س) برای همگان تا روز قیامت، سودمند و راهگشاست؛ چون آن حضرت، اسوه حسنه جامع و جهانی و جاویدان است، بنابراین معارف فاطمی را باید شناخت و آن ها را به کار بست. حضرت فاطمه (س) در رهنمودهای خودشان، بارها جایگاه دینی پدرشان، حضرت محمد (ص) و همسرشان، امام علی (ع)، را نشان داده‌اند. فاطمه زهرا(س) در معرفی پدران معنوی امت و نقش آنان در رهایی از عذاب الهی و رسیدن به نعمت های جاودانه بهشت فرموده‌اند: «اَبِوا هَذِهِ الْاُمَّةَ مُحَمَّدٌ وَ عَلِيٌّ يُقِيمَانِ اَوْدَهُمْ وَ يُنْقِذَانِهِمْ مِنَ الْعَذَابِ الدَّائِمِ اِنْ اطَاعُوهُمَا وَ تَبِيعَا نِهِمَ التَّعْلِيمَ الدَّائِمِ اِنْ وَاَفَّقُوهُمَا، محمد وعلی، پدران این امت هستند. اگر مردم از این دو پیشوا اطاعت و فرمانبرداری کنند، [آن دو] کژی های آن ها را برطرف و آنان را استوار می سازند و آنان را از عذاب ابدی، نجات می دهند و اگر با

آن دو همراهی و موافقت کنند، [آن دو] نعمت جاودانه بهشت را روزی آنان می کنند». در یک تقسیم بندی، پدران به دو قسمت تقسیم می شوند؛ پدران نسبی که سبب ولادت فرزندان هستند و حق پدری بر گردن آنان دارند و قسم دیگر، پدران فکری و روحی و معنوی که حق هدایت و تعلیم و تربیت بر انسان ها دارند. در این حدیث، حضرت فاطمه (س) پدران معنوی و راهنمایان بزرگ اندیشه و رفتار را به جهانیان معرفی کرده‌اند. پیامبر خدا، حضرت محمد (ص) و امیرمؤمنان، امام علی (ع)، دو پدر معنوی برای سازندگی و اصلاح انسان ها هستند. پیامبر و جانشین ایشان، راهبرانی اند که همواره بشر را از کژراهه ها و بیراهه ها و ضلالت و شقاوت و انحراف نجات داده‌اند.

این دو پدر معنوی از پدران نسبی انسان ها، دلسوزتر و خیرخواه تر و بهترند.

پیامبر و جانشین پیامبر، پدران همه بشریت هستند و همه انسان ها را هدایت می کنند و می توانند همه مردم را تا روز قیامت از انحرافات نجات دهند. سه رسالت بزرگ این دو پدر معنوی در سخن فاطمه زهرا(س) بیان شده است. برطرف ساختن کژی ها و پاک سازی بشر از پلیدی ها و گناهان و مفاسد و اقدامات زیان بار، یک خدمت بی پایان این دو رهبر امت اسلامی است. نجات از عذاب دائم الهی در جهنم، نیز رسم این دو پدر جهانی است، رساندن انسان ها به بهشت و نعمت های دائمی الهی، نیز کار این دو اسوه جامع و همه جانبه است. پیشوایان دینی، نقش های سرنوشت ساز و بی نظیری دارند. فاطمه زهرا(س) در این حدیث، شرط بهره مندی انسان ها از این دو پدر امت اسلامی را «اطاعت» و «موافقت» بیان کرده‌اند. پیامبر و جانشین ایشان، رفتار و گفتار زیبا و زشت را نشان داده و بدی ها و خوبی ها را آموزش داده‌اند، بنابراین باید آن ها را شناخت و اطاعت کرد.

راه نجات از عذاب جهنم و برخورداری از نعمت های بهشت، اطاعت از پیامبر خدا(ص) و حضرت امام علی (ع) است. معارف اسلامی ظرفیت نجات بشر را دارد. انسان ها باید با موافقت با پیامبر و امام و همراهی با آنان، راه سعادت دنیا و آخرت را بیمایند. عزاداران مصیبت بزرگ فاطمه زهرا(س) باید با کلام آن حضرت آشنا شوند و به آن توجه کنند تا به سبک زندگی فاطمی برسند. سزاوار است سوگواران صدیقه طاهره (س) در گفتار و رفتار از آن بزرگوار، پیروی و با قول و زبان، مردم را به سوی اهل بیت (ع) جذب کنند. به حکم این حدیث حضرت فاطمه (س)، پیامبر و امام، دو پدر امت اسلامی اند و وظیفه مسلمانان یعنی فرزندان این دو، اطاعت و موافقت با رفتار و گفتار آنان است؛ چون این پدران دلسوز، آگاه ترین انسان ها هستند و جامع ترین و بهترین برنامه زندگی الهی را برای بشر آورده‌اند.

منبع حدیث تفسیر امام حسن عسکری (ع)، ۲۲۰/۲۲۱، ابرهان فی تفسیر القرآن، سیدنا حسین سلیمان بحرانی (ع)، ۲۰۲، ج۲، بحار الانوار، ج ۲۳، ص ۲۵۹، وج ۳، ۹، اعلام العلوم و المعارف و الاحوال من الایات و الاخبار و الاقوال، مستدرک سیده النسائی، الامام الجواد علیه السلام، ج ۱۱، ص ۸۶۲.

روضة نیمه شب

حمیده خلیل زاده روضه های خانه مادر شروع شده و از خوب یا بد روزگار دقیقاً وسط «وژمان» و تحویل پروژه های من است. شب ها پیش از خواب پذیرایی را مرتب می کنم و استکان های روضه را در سینی می چینم. آداب روضه مادر ساده است؛ پذیرایی با چای و خرما با همراهی بوی خوش عود. پرچم و کتیبه های هرساله نیز به دیوار چسبانده شده است. امسال به خاطر امتحان های دانشگاه نتوانستم هر روز در روضه حضور داشته باشم، ولی هر شب آماده اش می شوم و دقیقه ای در پذیرایی پای صندلی که مادر برای حاج آقا آماده کرده است، می نشینم و با خودم فکرمی کنم آقای بهادری فردا چه می خواهد از حضرت بگوید. حتماً از زبان پیامبر(ص) حرف می زند درباره بانو. مثلاً حدیثی که می فرمود: «ایمان به خدا در اعماق دل و باطن روح زهرا(س) چنان نفوذ کرده است که برای عبادت خدا خودش را از همه چیز فارغ می سازد. فاطمه (س)، دخترم، بهترین زن عالم است. پاره تن من و نور چشم من و میوه دل من و روح و روان من است. خوریه ای است به صورت انسان. آن گاه که در محراب عبادت می ایستد، نورش برای ملائک آسمان درخشندگی دارد و خداوند به ملائکه خطاب می کند: بنده مرا ببینید! چطور مقابل من به نماز ایستاده است. بدنش از خوف می لرزد و غرق عبادت است! ای ملائکه، گواه باشید که پیروان فاطمه (س) را از عذاب دوزخ در امان قرار داد». «دستم را بر سرم می گذارم و پای صندلی در خدم مجالته می شوم. چطور بشر چنین موهبتی را از دست داده است و عالم هنوز بر جای خودش قرار دارد؟! برای خودم روضه می خوانم. شاید نبودن در روضه فردا برایم جبران شود. از آنده این دهه من هم به خدا پناه می برم. کارهای کوچکی از دستم برمی آید، مثل آماده کردن سینی چای یا مرتب کردن خانه برای روضه. اما امیدم به خداست، همان طور که فاطمه (س) در فرازهایی از مناجاتش می فرماید: «خداوند! احدی به جز تو سینه ام را خنک نمی کند و نفسم را مسرور نمی نماید و هیچ کسی جز تو چشم مرا روشنی نمی دهد». حضرت زهرا(س) نمونه کاملی از بندگی بود و در برابر تصمیمات خداوند در حال رضایت کامل. وقتی پیامبر اکرم(ص) ایشان را از حوادث جان سوز کرپلا و شهادت امام حسین(ع) باخبر کردند، ایشان آیه استرجاع خواندند و فرمودند: «یا آیت سلمت و رضیت و توکلت علی ...! پدر جان، من تسلیم شدم و رضایت دادم و به خدا توکل می کنم». وقتی به زندگی حضرت زهرا(س) نگاه می کنم، می بینم ایشان در همه ابعاد زندگی مسئله محبت و عاطفه را اولویت اول می گذارند. مثلاً همیشه پس از جنگ های پیامبر اکرم(ص) اولین کسی بودند که به استقبال پدر می رفتند و زخم های بدن ایشان را مرهم می گذاشتند و کلماتی می گفتند که تلخی جنگ را از پیغمبر اکرم(ص) دور می کرد. مثلاً در جنگ احد که بسیار سخت بود و امیرالمؤمنین(ع) می فرمایند پیامبران قدر زخم داشت که نماز عصرش را نشسته خواند. وقتی جنگ تمام شد و حضرت زهرا(س) به استقبال پدر رفتند، چنان زخم ها را مرهم گذاشتند و با پدر مهربانی کردند که پیامبر اکرم(ص) فشار جنگ را فراموش کردند. پیامبر اکرم(ص) هم زهرا(س) را «ام اییها» (مادر پدرش) نامیدند. این یادآوری ها از زندگی کوتاه ایشان برای روضه کوچک و تک نفره من در نیمه شب کافی نیست، اما خدا قبول کند این اقامه عزرا از من.

شهر
360
اخبار
شماره ۳۴۹

۱۴

مبارزات

حجت الاسلام والمسلمین حسینی قمی در گفت وگو با شهرآرا تبیین کرد

محورهای مبارزاتی حضرت زهرا(س) در برابر طاغوت

آمنه مستقیم! اینکه حضرت زهرا(س) یگانه بانوی عالم و جزو چهارده معصوم (ع) هستند و قرآن از ایشان به «خبر کثیر» یاد می کند، دلایل بی شمار دارد؛ از سبک زندگی آن بانوی بزرگوار اسلام گرفته تا صبر در مصائب و ایستادگی پای ولایت تا رسیدن به شهادت. سالروز شهادت آن حضرت، فرصتی است برای مرور جلوه هایی از این اخلاق و سیره فاطمی؛ موضوعی که آن را در گفت وگو با حجت الاسلام والمسلمین سیدحسین حسینی قمی، استاد حوزه علمیه و کارشناس مذهبی، بررسی کرده ایم.

غم های علی (ع) با دیدنش، رفع می شد

امیرالمؤمنین (ع) وصفی درباره حضرت زهرا(س) به کار می برند که عظمت شأن و مقام آن بانوی بزرگوار را بیش از پیش آشکار می کند؛ حضرت امیر(ع) درباره همسرشان می فرمایند: «تمام هم وغم و غصه های من، مربوط به بیرون از خانه بود. وقتی به خانه می آمدم و یک نگاه به فاطمه (س) می انداختم، تمام غصه های من برطرف می شد». مهم آنکه این ها همه در وضعیتی است که آن حضرات در اوج فقر و مشکلات قرار داشتند.

هرگز گلایه نمی کرد

از جلوه های همسرداری حضرت زهرا(س) که الگوگیری از آن در رفع مشکلات و اختلاف های زوج ها مؤثر است، درک وضعیت همسر و گلایه و شکایت نکردن در هنگام سختی هاست؛ برای مثال حضرت امیر(ع) همواره در جهاد بودند، حتی وقتی امام حسن (ع) به دنیا آمدند. ایشان در کنار حضرت زهرا(س) حضور نداشتند و مشغول جنگ و جهاد بودند اما حضرت فاطمه (س) در طول زندگی با ایشان، یک بار درباره این وضعیت، گلایه و شکایت نکردند.

حضرت زهرا(س) در فقر و ناداری هم گلایه نمی کردند و با آنکه علی بن ابیطالب (ع) از مهاجرانی بودند که برای خدا همه زندگی خود را در مکه، رها و به مدینه هجرت کرده بودند و قنار سکه، مانع بردن اموال ایشان و سایر مهاجران شده بودند، حضرت فاطمه زهرا(س) نه تنها از کمبودها و وضعیت مالی سختشان، گلایه نمی کردند، بلکه امیرمؤمنان (ع) را در مسیر اهدافشان همراهی می کردند.

مرحوم راوندی در کتاب «خرائج» از سلمان فارسی نقل می کند: «در خانه حضرت زهرا(س) بودم و ایشان مشغول آسیاب جو با آسیاب دستی بودند. دیدم بر آن دسته آسیاب، خون جاری است و دست حضرت زهرا(س) مجروح شده است. در همین حال هم امام حسین(ع) که طفلی خردسال بودند، شروع به گریه کردند. وقتی پیامبر(ص) با این صحنه روبه رو شدند، به گریه افتادند، گریه نه از سر اعتراض، بلکه از خوشحالی برای اداره زندگی به این زیبایی توسط دخترشان و لذا به فاطمه زهرا(س) فرمودند: این سختی ها را تحمل کن، شیرینی آخرت در پیش است».

حجت الاسلام والمسلمین حسینی قمی:
احتجاج و پاسخ به سؤالات مردم درباره ولایت، پنجمین محور مبارزات فاطمی پس از پیامبر(ص) است

عظمت شأن فاطمه (س) در محشر

از شیرینی های آخرت برای فاطمه زهرا(س)، مقام منحصر به فردی است که تمام اهل محشر با دیدن آن، آرزو می کنند کاش آن ها هم فاطمی بودند. برای آنکه به این یأس و حسرت روز محشر دچار نشویم، باید بدانیم همراهی با یک شخص، جریان و تفکر، نیازمند تشابه و سنخیت است. در قیامت هم آن هایی می توانند با حضرت زهرا(س) همراه شوند که در دنیا، اوصاف و اخلاق فاطمی را در خود ایجاد و نهادینه کرده باشند. رسیدن به این هدف، نیازمند بازخوانی سطر به سطر کتاب سیره زندگی ایشان و الگوبرداری از آن است.

ثواب سلام دادن به حضرت زهرا(س)

میانبرهایی هم برای نزدیک شدن به حضرت زهرا(س) وجود دارد؛ از جمله سلام و درود فرستادن بر ایشان. در روایات، فراوان بر سلام دادن به حضرت زهرا(س) توصیه شده است. از خود آن بانوست که فرمودند: «پدرم به من خبر دادا هر که بر پدرم و من سه روز سلام بفرستد، خداوند بهشت را بر او واجب می کند». بررسیدند: «در حیاتتان؟» ایشان پاسخ دادند: «چه در حیات و چه در ممات».

همچنین، عمادالدین طبری در بخش پشاره المصطفی (ص) نقل کرده است که پیامبر (ص) فرمودند: «هر که فاطمه (س) را زیارت کند، گویی مرا زیارت کرده است». علاوه بر این، در اقبال سیدبن طاووس آمده است که امیرالمؤمنین (ع) از فاطمه زهرا(س) نقل کردند که پیامبر(ص) فرمودند: «یا فاطمه (س)! هر که بر تو درود بفرستد، خداوند او را می آموزد و فردای قیامت، من در هر درجه ای باشم، او را به من می رساند».

این تسبیح، ذکر کثیر است

حضرت زهرا(س) با همان بلند نظری و دغدغه مندی همیشگی درباره امت، برای ما یادگاری ارزشمند هم به جا گذاشته اند. در معانی الاخبار^(ع) آمده است که از امام صادق (ع) درباره چیستی ذکر کثیر که در آیه ۴۱ سوره احزاب (اَذْكُرُوا...! ذِكْرًا كَثِيرًا) به آن اشاره شده است، پرسیدند. حضرت در پاسخ فرمودند: «هر که تسبیحات حضرت زهرا(س) را بگوید، مثل آن است که ذکر کثیر گفته باشد» و نیز از ایشان است که فرمودند: «تسبیح حضرت زهرا(س) پیش من، محبوب تر است از هزار رکعت نماز».

اگر فردی این روایت ها را بشنود و در تعقیب نمازهای واجب و مستحب خود تسبیحات حضرت زهرا(س) را بگوید، ضرری کند. شخصی به آیت... حاج رحیم ارباب، از علمای اصفهان، مراجعه و مشکلیش را مطرح کرد. ایشان در پاسخ گفتند: «تسبیحات حضرت زهرا(س) را بگویند». با این تفصیل و با این همه توصیه، به نظر می رسد هر که مقید به این تسبیحات بعد از هر نماز باشد، حتما عاقبت به خیر می شود.

یاس بی نشان، زیارت نامه ندارد

اینکه حضرت زهرا(س) را بانویی مظلوم می دانیم و در مصائب آن حضرت عزاداری می کنیم، دلایل مختلف دارد؛ از جلوه های مظلومیت فاطمه زهرا(س) آن است که ایشان زیارت نامه ندارند. اگر این نکته را به تشبیح شبانه و مخفیانه و بی نشان بودن مزار آن حضرت اضافه کنیم، اوج مظلومیت صدیقہ کبری (س) را بهتر درمی یابیم. شاید دلیل اصلی نداشتن زیارت نامه هم، همین نداشتن مزار و مضجع باشد؛ چون باید مرقد و قبوری باشد تا بتوان در کنار آن زیارت نامه خواند.

البته برای حضرت زهرا(س) دو زیارت نامه کوتاه و دوسه خطی هست. در مقایسه با دیگر معصومان (ع) که موسوعه زیارتی دارند، وجه دیگری از مظلومیت آن بانوی بزرگوار مشخص می شود. نقل است که یکی از نوادگان امام صادق (ع) به محضر امام جواد(ع) رسید و پرسید: «چطور مادرمان حضرت زهرا(س) را زیارت کنیم؟» امام پاسخ دادند: «وقتی کنار مزار جدهات حضرت زهرا(س) رفتی، این چنین بگو: یا مُصَنِّعَةَ امْتَحَنَكَ...! الَّذِي خَلَقَكَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَكَ قَوْلَ جَدِّكَ لَمَّا امْتَحَنَكَ صَابِرَةٌ وَ رَغَمْنَا أَنَّ لَكَ أَوْلِيَاءَ وَ مُصَدِّقُونَ وَ صَابِرُونَ لِكُلِّ مَا آتَانَا بِهِ أَيُّوكَ صَلَّى... عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ آتَى بِهِ وَصِيَّتَهُ فَإِنَّا نَسْأَلُكَ إِنَّ كُنَّا صَدَقْنَاكَ إِلَّا الْحَقَّقْنَا بِتَضَدِّيقَتَا لِهَمَّا لِنُبَشِّرَ أَنْفُسَنَا بِإِنَّا قَدْ ظَهَرْنَا بِوَلَاتِيكَ».

امتحان حضرت فاطمه(س) قبل از خلقت

زیارت نامه حضرت زهرا(س) با وجود کوتاه بودنش فریاد می زند که امام معصوم (ع) آن را انشا کرده است. جواد الاثم^(ع) در این زیارت، مادرشان را با صبر در برابر امتحانات حتی قبل از خلقت، توصیف می کنند. بزرگان در شرح این زیارت مانده اند که کجا و در چه عالمی و با چه بلایی حضرت زهرا(س) مرضیه (س) قبل از خلقت، امتحان شده اند؟ مهم آن است که فاطمه زهرا(س) در مواجهه با همه این ابتلاات، راه صبر را در پیش گرفته اند.

حضرت زهرا(س) نه تنها قبل از خلقت بلکه در مراحل مختلف حیات بابرکت خود نیز، مشمول امتحان و ابتلا قرار گرفتند. بعد از رحلت پیامبر(ص) و در پی ظلم بروصی، ایشان با زنان مهاجر و انصار صحبت کردند و در مسجد، خطبه خواندند و در برابر همه آن سختی ها صبور بودند. ایشان درباره این دوران فرموده اند: «مصیبت هایی بر من وارد شد که اگر به روز وارد می شد، به شب تبدیل می شد اما من صبر کردم». حضرت زهرا(س) در خطبه معروف فدکیه نیز درباره صبر خود مقابل مصائب می فرمایند: «من صبر می کنم؛ مثل فردی که با کار او را قطعه قطعه می کنند».

چنین مادری، دختری همچون حضرت زینب (س)، با آن صبری نظیر را تربیت می کند؛ زینبی که در کنار بدن قطعه قطعه برادرش حضرت سیدالشهدا(ع) خطاب به خدا می فرماید: «خدا یا! این قربانی اندک را از من بپذیر». آن بانوی گرامی اسلام نیز با الهام از مادرشان، در اوج سختی ها صبر خود را کوچک می دانستند. این ها همه به دلیل خداباوری است؛ چون اگر انسان، خدا را باور کند، دیگر از مواجهه با مصائب، ترس و واهمه ندارد.

مبارزات فاطمی پس از پیامبر(ص)

حضرت زهرا(س) پس از رحلت پیامبر(ص)، مبارزاتی کردند که می توان آن ها را به «محور تقسیم کرد. نخست، یاری امیرالمؤمنین (ع). ایشان در این یاری جان ایستادند و وقتی به خانه مولای متقیان (ع) حمله شد، خود را سپر جان امام علی(ع) کردند. حضور در خانه مهاجران و انصار و تبیین حقیقت ولایت و روشنگری درباره ظلمی که در حق امیرالمؤمنین (ع) شده بود، دومین محور مبارزات فاطمی پس از رحلت رسول خدا(ص) است.

صدیقہ کبری (س) با خواندن خطبه فدکیه در مسجد، سومین محور از مبارزه خود را پیش بردند. ما معمولاً در مجالس به این خطبه اشاره نمی کنیم، در حالی که دریایی از معارف در آن وجود دارد. گریه های فاطمی، محور دیگری است که حضرت زهرا(س) با آن به مبارزه با ظلمی که به ولایت شده بود، پرداختند. حضرت زهرا(س) کنار قبور شهدای احد به ویژه قبر حضرت حمزه (ع) می رفتند و گریه های سوزناک می کردند.

احتجاج و پاسخ به سؤالات مردم درباره ولایت، پنجمین محور مبارزات فاطمی پس از پیامبر(ص) است؛ چنان که در پاسخ به این سؤال که چرا حضرت امیر(ع) در مقابل غصب ولایت، سکوت کرده اند، فرمودند: «مَثَلُ اِمَامٍ، مَثَلُ كَعْبَةِ اسْتِ که مردم باید دوران بگردند». ایشان با این سخن برای همیشه روشن کردند که خلافت، نصب الهی است، نه قدرت دنیایی که برای پذیرش آن، شمشیر کشیده شود.

طرح موضوع فدک و تبیین قرآنی «ارث بردن فرزندان انبیا» در مقابل غاصبان فدک که می گفتند حضرت زهرا(س) از پیامبر(ص) ارث نمی برد، تحریم دستگاه خلافت و اعتراض به غصب خلافت علوی، محورهای دیگری است که حضرت زهرا(س) با آن ها علم مبارزه با غاصبان ولایت را برافراشتند.

رساترین فریاد ظلم ناپذیری تاریخ

در میان این محورها، وصیت به تشبیح شبانه و مخفی ماندن قبر مطهر، از مهم ترین مواضع مبارزاتی بضعه الرسول (ص) و رساترین فریاد مظلومیت اهل بیت (ع) در گوش تاریخ است؛ راهبردی که همیشه تاریخ، ذهن های دغدغه مند را متوجه خود کرده و به این سؤال واداشته است که چرا تنها یادگار پیامبر(ص)، باید چنین وصیتی کند؟

همسرداری حضرت فاطمه(س)

حضرت زهرا(س) علاوه بر حضور اجتماعی سیاسی اثرگذار، در عرصه خانه و خانواده نیز برترین الگوهای رفتاری را عرضه کرده اند؛ برای مثال هماهنگی حضرت زهرا(س) و امیرالمؤمنین (ع)، برترین الگوی زندگی برای زوجین است. در «کشف الغمه» از امیرالمؤمنین (ع) نقل شده است: «به خدا قسم! یک بار فاطمه (س) را ناراحت نکردم. یک بار او را مجبور به کاری نکردم... و او هم یک بار مرا به خشم نیاورد. یک بار با من مخالفتی نکرد».